

Nowe formy w architekturze – kształtowanie rozwiązań użytecznych i plastycznych na podstawie wybranych przykładów

mgr inż.
WOJCIECH SŁODOWY
Politechnika Śląska
Wydział Architektury
ORCID: 0000-0002-1281-7910

Artykuł skupia się na problematyce kształtowania nowych rozwiązań użytkowych i plastycznych w istniejącym, różnorodnym środowisku zbudowanym. Do działań wybrano pięć lokalizacji.

Dziedzictwo kulturowe Śląska to ogromny potencjał zarówno terenów poprzemysłowych, mieszkaniowych, jak i rekreacyjnych. Rewitalizacja obiektów daje im drugie, najczęściej inne życie, przez co stają się one nowymi elementami przestrzeni miast przemysłowych [1]. Do rozważań w tym opracowaniu wybrano pięć zróżnicowanych lokalizacji: osiedle mieszkaniowe w Będzinie Warpiu, zabudowania Elektrociepłowni Zawodzie w Częstochowie, dwa zbiorniki wodne w Rogoźniku, kamieniołom Blachówka w Suchej Górze oraz teren dawnej huty 1 Maja w Gliwicach. Każdy z tych przypadków wiązał się z rozwiązaniem innego problemu badawczego i artystyczno-projektowego, a co za tym idzie, wymagał przeprowadzenia innych działań poprzedzających. Podjęte tematy projektowe stanowią indywidualny wybór studentów, realizowany w porozumieniu z prowadzącym zajęcia. Stanowią cykl opracowań, które powstały jako etudy projektowe, bez możliwości wdrożenia proponowanych rozwiązań oraz szczegóło-

wych rozwiązań budowlanych oraz konstrukcyjnych. Przedstawione prace mają wymiar bardziej koncepcyjny, ideowy, stanowią próbę kreacji nowych form i funkcji w odniesieniu do jakości plastycznej, estetycznej. Obrazują pierwsze kroki na drodze myślenia projektowego [2]. Celem artykułu jest więc przedstawienie wyników podjętych badań. Opracowanie powstało na podstawie obserwacji uczestniczącej [3] autora w ramach artystycznego przedmiotu dydaktycznego kreacja przestrzenna – formy rzeźbiarskie w architekturze prowadzonego na Wydziale Architektury Politechniki Śląskiej w Gliwicach.

Studium przypadku 1. Osiedle mieszkaniowe Będzin Warpie

W pierwszym przypadku studialnym jako obiekt działań wybrano wielokopłytowe osiedle z okresu PRL-u, zlokalizowane przy ul. Gen. Władysława Andersa w Będzinie Warpiu. Badanie podjął zespół w następującym składzie: Agnieszka Stawiarz, Julia Duda i Magdalena Matloch. Wśród członków zespołu

wyłoniono także osobę mieszkającą na osiedlu, co pozwoliło na spojrzenie eksperckie na stan istniejący osiedla. Ponadto dla tego przypadku przeprowadzono następujące badania okoloprojektowe: analizy stanu istniejącego osiedla – w tym obiektów architektonicznych, infrastruktury oraz terenów międzyblokowych, a także ankiety dotyczące oczekiwań mieszkańców w zakresie estetyki osiedla, nowych form funkcjonalnych, form ukształtowania zieleni oraz integracji społecznej (liczba respondentów: 28). Na podstawie uzyskanych wyników ustalono, iż najbardziej oczekiwanym efektem ewentualnych prac jest poprawa estetyki bloków, wprowadzenie na teren pomiędzy blokami miejsca rekreacji z funkcją placu zabaw dla dzieci oraz ukrycie miejsca zbiórki odpadów. Zespół długo rozważał kierunek zmian estetycznych, mając na uwadze założenia niskobudżetowe. Ostatecznie została przyjęta koncepcja zmiany balkonów poprzez wprowadzenie powtarzalnego elementu ścianki zewnętrznej i uzyskanie formy rzeźbiarskiej (wykonanej

Fot. 1. Nowe formy – Osiedle mieszkaniowe Będzin Warpie; projekt: Agnieszka Stawiarz, Julia Duda i Magdalena Matloch

Fot. 2. Nowe formy – Osiedle mieszkaniowe Będzin Warpie; projekt: Agnieszka Stawiarz, Julia Duda i Magdalena Matloch

np. z aluminium powlekanego) sugerującej miękką przepływ przez całą szerokość elewacji bloku. Forma ta równocześnie nawiązywałaby do rzeźbiarskiego ukształtowania terenu osiedla. Zaproponowano także koncepcję placu zabaw, uwzględniającą różnice wiekowe przyszłych użytkowników, oraz wykorzystano ukształtowanie terenu osiedlowego na ukryte miejsce składowania odpadów, równocześnie dobrze dostępne dla służb komunalnych. Dla całości projektu przyjęto tytuł Oaza, który w pełni oddaje konotacje proponowanych rozwiązań.

Studium przypadku 2. Zabudowania Elektrociepłowni Zawodzie w Częstochowie

Zakład Elektrociepłowni Zawodzie w Częstochowie powstał w latach 60. XX wieku na terenie Stacji Elektrycznej działającej od 1913 roku i zaopatrującej w prąd 20 tys. odbiorców. Zakład zakończył działalność w 2004 roku i od tego roku ulegał degradacji [4]. Dla tego miejsca za nadrzędny cel postawiono uratowanie architektury przemysłowej poprzez jej adaptację do nowej funkcji. Przed podjęciem działań projektowych przeprowadzono wizję lokalną obiektu

W zabudowaniach stworzono Centrum Kultury, zachowując oryginalny charakter miejsca wraz z placem spotkań przed głównym budynkiem elektrociepłowni.

oraz uwzględniono potrzeby mieszkańców okolicy, które wyloniono na podstawie wywiadów swobodnych. Ostatecznie w zabudowaniach dawnego Zakładu Elektrociepłowni stworzono Centrum Kultury, zachowując oryginalny charakter miejsca wraz z placem spotkań przed głównym budynkiem elektrociepłowni. Charakterystyczne formy w tym przypadku pełnią tu funkcję przysiadek. Nie zapomniano również o młodych, aktywnych użytkownikach tej przestrzeni, proponując dla nich skatepark – miejsce, gdzie będą mogli doskonalić swoje umiejętności na formach z betonu szlifowanego, bezpośrednio nawiązujących do historycznej genyzy miejsca. Uwarunkowania kulturowe, dążenie do zachowania aspektów historycznych obiektów i przestrzeni to głównie wytyczne projektowe, które odgrywają znaczącą rolę

w dydaktyce architektonicznej w omawianym przedmiocie. Zespół badawczo-projektowy pracował w następującym składzie: Aleksandra Barańska, Piotr Kędziora i Izabela Bonk.

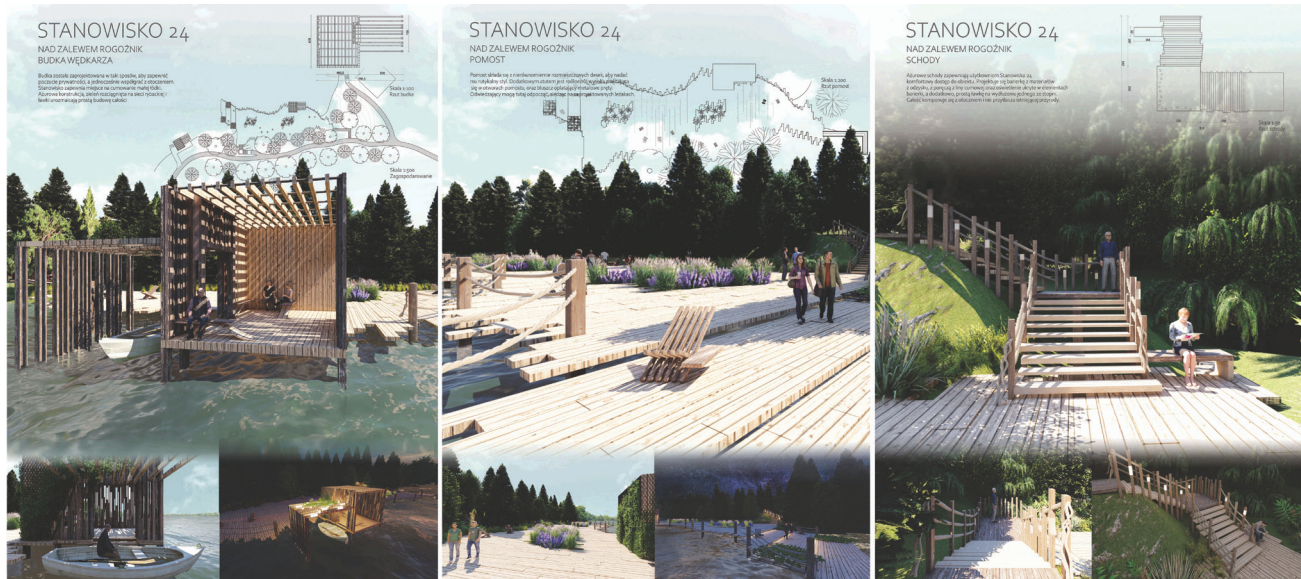
Studium przypadku 3. Zbiorniki wodne Rogoźnik I i Rogoźnik II

„Na ratunek naturze, w darze ludziom” – tak można by zatytułować pracę nad projektem kolejnego zespołu w składzie: Anna Deliowska, Zuzanna Wątróbska i Zuzanna Żelichowska, który postanowił zareagować na degradację środowiska naturalnego poprzez niszczenie linii brzegowej i samego terenu zbiorników wodnych Rogoźnik I oraz Rogoźnik II we wsi Rogoźnik, w gminie Bobrowniki, w powiecie będzińskim. Całość ośrodka tworzą dwa zbiorniki wodne z małymi plażami, wypożyczalnią łódek i rowerów wodnych oraz małą gastronomią. To miejsce rekreacji i odpoczynku nie tylko okolicznych i przyjezdnych osób, ale także znane miejsce wędkowania. Niestety od lat 70. XX wieku teren ten nie podlegał rewitalizacji. Przeprowadzone przez zespół wizje lokalne potwierdziły niski poziom jego stanu technicznego. Jako pierwsze rozwiązanie dla tej lokalizacji zaproponowano koncepcję nowej strefy komunika-

Fot. 3. Nowe formy – Zabudowania Elektrociepłowni Zawodzie w Częstochowie; projekt: Aleksandra Barańska, Piotr Kędziora i Izabela Bonk

Fot. 4. Nowe formy – Zbiorniki wodne Rogoźnik I i Rogoźnik II; projekt Anna Deliowska, Zuzanna Wątróbska i Zuzanna Żelechowska

cyjnej – pomost wraz ze schodami oraz tzw. budkę – stanowisko wędkarza. W projekcie uwzględniono wykorzystanie jako surowca podstawowego drewna – jednego z tańszych materiałów, dostępnych także na terenie ośrodka. Projekt ten zakłada harmonijne wpisanie obiektu w naturalną zieloną przestrzeń, a przez jego przyszłe użytkowanie – zebranie funduszy na dalsze działania rewitalizacyjne.

Studium przypadku 4. Kamieniołom „Błachówka” w Suchej Górze

Kolejny projekt to tzw. Dolomity, czyli dawny kamieniołom „Błachówka” w Suchej Górze na pograniczu Bytomia i Tarnowskich Gór. Kamieniołom powstał ok. 100 lat temu w miejscu dawnej kopalni srebra, gdzie zaczęto wydobywać właśnie kamień – dolomit. Kamieniołom zaprzestał działalności w roku 1990 i od tamtego czasu cieszy się ogromnym zainteresowaniem, stając się znany w regionie miejscem sportów i rekreacji [2]. I taki kierunek projektu przyjął kolejny zespół projektowy, pracujący w składzie:

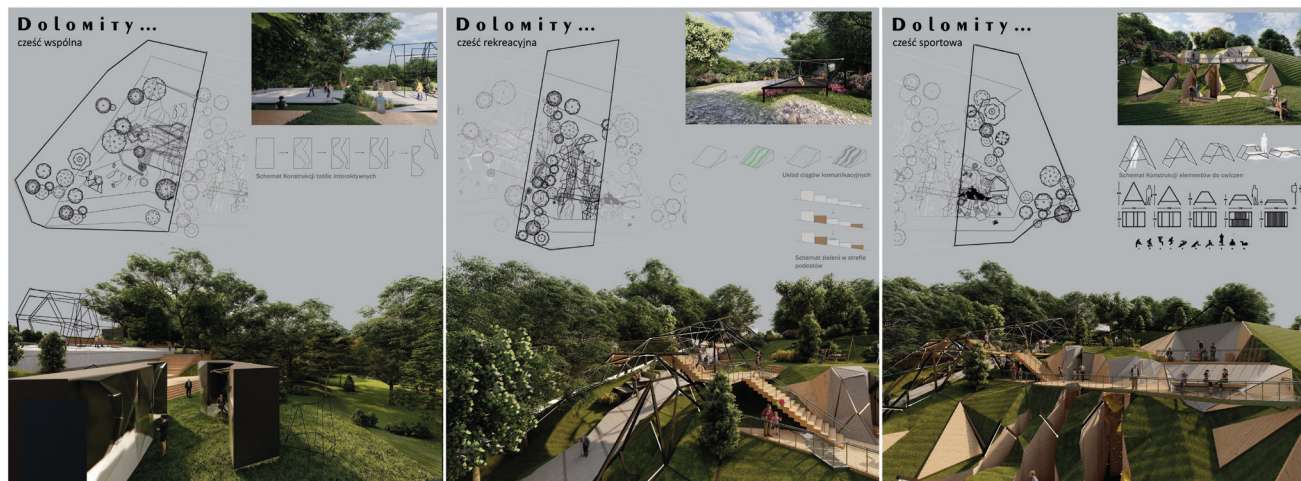
Kajetan Srokosz, Kamil Gębczyński i Wojciech Kupka.

Część pierwsza to opracowanie rekreacji i komunikacji przy wykorzystaniu ukształtowania terenu tego specyficznego obszaru. Przemieszczając się po terenie zaprojektowanym w systemie z kamiennych i drewnianych platform oraz tarasów, mamy możliwość przyrzeć się z bliska pięknu otoczenia oraz zapoznać się z jego bogatą historią dzięki rozlokowanym tablicom interaktywnym – to zakres opracowania dla każdej grupy wiekowej. Całości dopełniają stelaże kształtem przypominające kryształy, które po zmroku tworzą swoistą formę punktów świetlnych kształtujących niezwykle intrygującą grę światła na skalach, zieleni i tarasach. Wzdłuż ścieżek w pięknietych formach prostopadłościennych, przypominających bloki skalne, ukryto miejsca przysiadek i odpoczynku. Kolejnym zadaniem w tym projekcie były tereny sportowe ze szczególnym uwzględnieniem sportów wspinaczkowych o różnej skali trudności, przeznaczone zarówno dla najmłodszych, jak i starszych sportowców o zdecydowanie większych umiejętnościach.

Całości sportowej części projektu dopełnia „siłownia na otwartym powietrzu”, będąca równocześnie miejscem odpoczynku i spotkań.

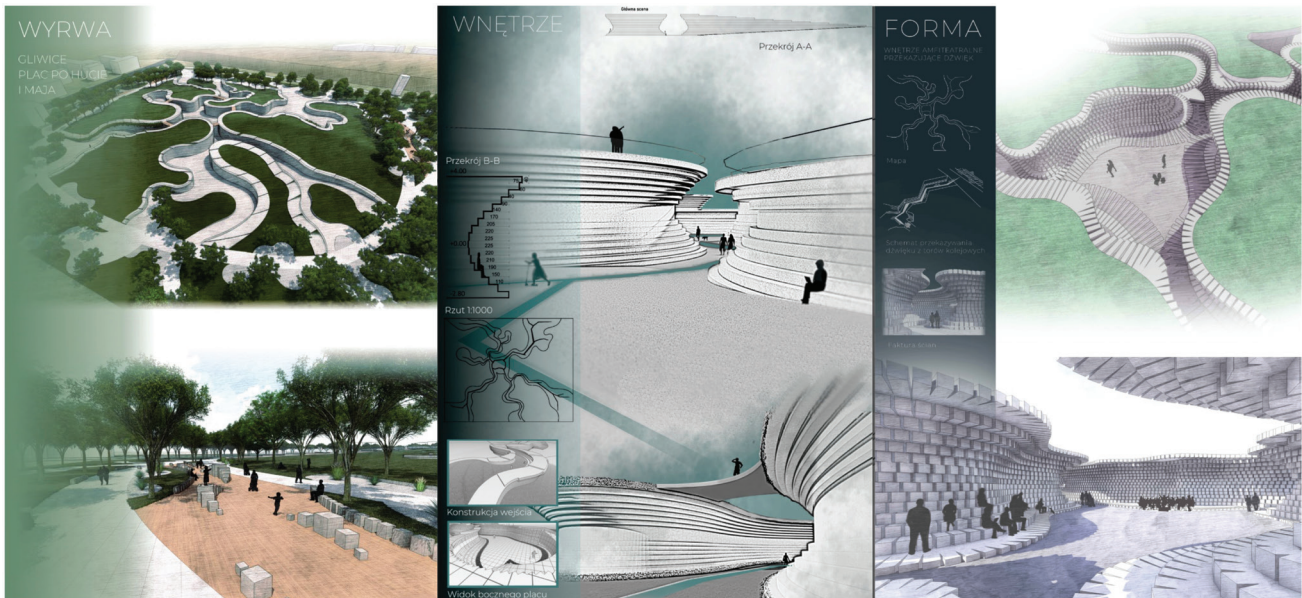
Studium przypadku 5. Teren dawnej Huty 1 Maja w Gliwicach

Przełom wieków XX/XXI to czas zamykania wielkich zakładów przemysłowych na Górnym Śląsku. W ten czas wpisuje się także teren Huty 1 Maja w Gliwicach, który po likwidacji zakładu stał się urbanistyczną „wyrwą” w strukturze miasta [5]. Zagadnienie to stało się tematem dla kolejnego zespołu badawczo-projektowego, pracującego w następującym składzie: Jonatan Mirek, Jakub Nowakowski i Kajetan Czudec. Tym razem zespół, po zapoznaniu się z historią zakładu przeprowadzoną na podstawie badań literaturowych, wykonaniu analiz urbanistycznych całego założenia oraz najbliższej okolicy (dworzec kolejowy, Forum – galeria handlowa, trasa szybkiego ruchu), postanowił podejść do zadania w niekonwencjonalny sposób, skupiając

Fot. 5. Nowe formy – Kamieniołom „Błachówka” w Suchej Górze; projekt: Kajetan Srokosz, Kamil Gębczyński i Wojciech Kupka

Fot. 6. Nowe formy – Teren dawnej Huty 1 Maja w Gliwicach; projekt: Jonatan Mirek, Jakub Nowakowski i Kajetan Czudec

się w swoim projekcie na rozwiązaniach akustycznych przywołujących wspomnienia związane z tym terenem. Działając w oparciu o emocje i wrażenia, zespół podjął próbę przywrócenia wspomnień, skumulowania tych dźwięków, które jeszcze pozostały [7]. Próbę tę postanowiono przeprowadzić dzięki projektowi specjalnych przestrzeni i ścian odbijających dźwięk wykonanych z materiałów budowlanych o spójnej strukturze i płaskiej powierzchni, takie jak na przykład beton czy szkło. Koncepcja projektowa polega na takim ukształtowaniu terenu, które pozwala na pozyskiwanie różnych dochodzących dźwięków i stworzenie możliwości ich przesłuchiwania w atmosferze spaceru i rekreacji wzdłuż specyficznego, z uwagi na formę, ciągu ścian, tworzących iluzję kanionu. Dopelnieniem tej wizji będzie projekt zieleni oraz przekaz wizualny w formie pokazów laserowych. Ten specyficzny projekt, opracowany w koncepcji światło i dźwięk, może stanowić ważne przesłanie w poprzemysłowej tożsamości miasta Gliwice. Należy także zauważyć, że projekt zrodził się w grupie studenckiej, w której jeden z członków miał wykształcenie muzyczne, co wpłynęło na ukierunkowanie podjętych działań.

Podsumowanie

Przedstawione studia pięciu przypadków pokazały kierunki i możliwości adaptacji, modernizacji oraz rewitalizacji bardzo różnych przestrzeni: od mieszkalnych przez rekreacyjne do poprzemysłowych. Koncepcje projektowe dla tych lokalizacji poprzedzone zostały różnorodnymi analizami w rodzaju: badania literaturowe, wywiady ankietowe, wywiady swobodne, wizje lokalne terenów oraz analizy eksperckie. Uzyskane w ten sposób dane pozwoliły na stworzenie rozwiązań

artystyczno-projektowych przypisanych do konkretnych lokalizacji oraz zakresu tematycznego. Zaprezentowane opracowania to kreacje przestrzenne o charakterze form rzeźbiarskich. Powstałe koncepcje nowych form architektonicznych mogą przyczynić się do podniesienia wartości użytkowych i wizualnej atrakcyjności terenów oraz obiektów architektonicznych, dla których zostały opracowane.

Bibliografia

- [1] Kurek-Obrocka A., Nowe oblicze Górnego Śląska w świetle procesów rewitalizacyjnych, „Przedsiębiorczość-Edukacja”, 2018, Vol.14, s. 109–124.
- [2] Brown T., Change by design. Revised and Updated, Harper Collins Publishers, New York 2019.
- [3] Niezabitowska E.: Metody i techniki badawcze w architekturze, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice 2014.
- [4] Michalski P., Elektrownia na Zawodziu [https://encyklopedia.czesztochowa.pl/hasla/elektrownia-na-zawodziu].
- [5] Pomykańska M., Staszewska-Ludwiczak A., Wybrane obiekty poprzemysłowe Gliwic jako atrakcja turystyczna miasta, [w:] Burzyński T. (red.), Dziedzictwo przemysłowe jako strategia rozwoju innowacyjnej gospodarki, IV Międzynarodowa Konferencja Naukowo-Praktyczna, Katowice 2007.
- [6] Rasmussen S.E., Odczuwanie architektury, Wydawnictwo Murator, Warszawa 1999.

DOI: 10.5604/01.3001.0016.0934

PRAWIDŁOWY SPOSÓB CYTOWANIA
 Słodowy Wojciech, 2022, Nowe formy w architekturze – kształtowanie rozwiązań użytkowych i plastycznych na podstawie wybranych przykładów, „Builder” 12 (305). DOI: 10.5604/01.3001.0016.0934

Streszczenie: Artykuł skupia się na problematyce kształtowania nowych rozwiązań użytkowych i plastycznych w istniejącym, różnorodnym środowisku zbudowanym. Do działań wybrano pięć lokalizacji: wielokopułowe osiedle mieszkaniowe w Będzinie Warpiu, Elektrociepłownię Zawodzie w Częstochowie, zbiorniki wodne Rogoźnik I i Rogoźnik II, kamieniołom Blachówka w Suchej Górze oraz teren dawnej huty 1 Maja w Gliwicach. Celem artykułu jest przedstawienie działań okołoprojektowych i projekto-

wych podjętych dla tych lokalizacji w kontekście stworzenia nowych funkcji oraz poprawy ich jakości estetycznej. Artykuł powstał na podstawie obserwacji uczestniczącej autora w ramach artystycznego przedmiotu dydaktycznego kreacja przestrzenna – formy rzeźbiarskie w architekturze, prowadzonego na Wydziale Architektury Politechniki Śląskiej w Gliwicach.

Słowa kluczowe: forma, rzeźba, teren, kontekst

Abstract: NEW FORMS IN ARCHITECTURE – CREATING UTILITARIAN AND ARTISTIC SOLUTIONS ON THE BASIS OF THE SELECTED EXAMPLES. The article focuses on the issues of creating new functional and plastic solutions in the existing, diverse built environment. Five locations were selected for the activities: a pre-fabricated housing estate in Będzin Warpie, Zawodzie Heat and Power plant in Częstochowa, water reservoirs Rogoźnik I and Rogoźnik II, the Blachówka quarry in Sucha Góra and the site of the former May 1 steelworks in Gliwice. The aim of the article is to present the design-related activities undertaken for these locations in the context of creating new functions and improving their aesthetic quality. The article was written on the basis of the author's participant observation as part of the artistic didactic subject Spatial Creation – Sculptural Forms in Architecture at the Faculty of Architecture of the Silesian University of Technology in Gliwice.

Keywords: form, sculpture, terrain, context